

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ХОРЕОГРАФА У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Розглянуто систему професійної підготовки спеціалістів у галузі сучасного хореографічного мистецтва, що має бути зорієнтована на формування творчої особистості, яка прагне до самовдосконалення, хоче поглиблювати власні знання та навчати інших.

Зазначено, що на сьогодні інноваційні методи викладання відіграють важливу роль у підготовці хореографів, оскільки вони позитивно впливають на прояв креативних здібностей здобувачів освіти, розвиток різних форм мислення, сприяють розширенню світогляду загалом, а також дають можливість усвідомити взаємозв'язок танцювального мистецтва з філософією, психологією, біологією та іншими науками.

Вказано, що хореографія – це специфічне відображення сучасних життєвих реалій; конкретний танець – своєрідна форма гри, за допомогою якої особистість отримує можливість виражати свої почуття та емоції.

Проаналізовано нові художньо-інтелектуальні, етичні та соціально культурні вимоги до реалізації освітнього потенціалу майбутніх хореографів-постановників, що зумовлені розвитком сучасного етапу хореографічної освіти.

Аргументовано необхідність не тільки формування викладачем предметно-практичних вмінь здобувачів освіти, а ще й засвоєння студентами загальнотеоретичних аспектів, тобто певних законів, принципів, понять, адже своєрідний синтез знань, умінь та навичок надає можливість педагогові ефективно реалізувати професійну підготовку майбутніх хореографів, які будуть володіти відповідними компетентностями.

Описано основні тенденції розвитку сучасної хореографічної освіти, яка повинна спрямовуватися на вдосконалення індивідуальних здібностей кожної особистості, з огляду на їхні фізичні та психологічні особливості.

Доведено, що професійне навчання сучасної хореографії потребує вміння педагога інтегрувати свої знання під час викладання конкретних дисциплін із метою відповідного оновлення освітнього процесу.

Ключові слова: хореографічне мистецтво, хореограф-постановник, танець, інновація, професійна підготовка.

Швидкість розвитку науки та зміни, що відбулися у світі загалом і суспільстві зокрема за останні десять-двадцять років і продовжують відбуватися кожного дня, суттєво розширили уявлення про реальність, роль і місце людини, людської свідомості, її можливостей. Тому, на наш погляд, сьогодні поняття «інновація» і «професійна освіта» у навчальному процесі вузівської підготовки хореографа актуальні та взаємопов'язані.

Переважає більшість дослідників зазначає, що інноваційний тип навчання завжди стимулює прагнення до продуктивної спільної та творчої діяльності в процесі навчання, а також зумовлює готовність до співпраці у незвичних ситуаціях, розкриває особистість як вчителя, так і учня. На думку авторів, інноваційне середовище позитивно впливає на прояв креативних здібностей особистості, розвиток різноманітних форм мислення, сприяє постійному переосмисленню цінностей.

Термін «інновація» (від лат. – «*innovatio*») перекладається як «оновлення», «зміна», «нове». Вважається, що класична хореографічна освіта має певні канони, а педагогічні інновації в цій галузі зумовлюють появу непорозумінь і суперечностей. Що на сьогодні можна вважати інновацією у досвіді підготовки хореографа-постановника? Останні майже тридцять років у нашій країні відбувається значна кількість політичних та економічних змін, які доповнюють швидкі темпи розвитку комп'ютерно-інформаційних систем. Якщо новизна завжди має конкретно-історичний характер, то інновації, що займають чільне місце у хореографічному мистецтві й формують танцівників-хореографів у нашій країні останні двадцять років, хоч і викликають багато запитань з боку класично орієнтованих у викладанні спеціалістів, є закономірними й актуальними. Це пов'язано зі змінами, спрямованими на вдосконалення наявного навчання, виховання, особистісного і професійного розвитку студентів.

Нові ідеї, концепції, технології є об'єктивно новими лише у певний проміжок часу, надалі вони стають нормою, тобто сприймаються як звичайні, а з часом здатні навіть гальмувати розвиток нового, тому педагогічна практика не може бути сталою. Досить важливими є зміст, мета, стандарти у професійній освіті; слід активно здійснювати інноваційну педагогічну діяльність, що сприяє зміні педагогічного процесу і його компонентів.

У контексті нашого дослідження теза щодо співфункціонування у системі хореографічної освіти двох стратегій організації навчання – традиційної та інноваційної – відповідає вимогам сучасної освітньої ситуації та є аксіомою.

Інноваційність як один із принципів педагогіки – не нове явище для хореографів, основний зміст поняття «новаторство» у хореографічній творчості полягає у зміні способів професійної діяльності, прийомів хореографічного мислення за допомогою перетворення і поширення оригінального художнього досвіду створення танцю. Завдяки прояву в хореографічній професійній діяльності певних якостей і характеристик, зокрема: самобутності, готовності до сприймання змін у галузі мистецтва, впровадження нових творчих ідей, які впливатимуть на свідомість глядачів, – накопичується соціокультурний творчий досвід, що зумовлює розвиток хореографічного мистецтва.

Але науковці не досліджували питання щодо того, наскільки оригінальним і значущим має бути нововведення педагога-хореографа, який працює у ЗВО, щоб воно мало право називатися істинно інноваційним. У сучасній танцювальній педагогіці все більш затребуваними стають західні концепції, пов'язані з пошуком нових форм руху, наближених до природної пластичної мови тіла. Серед них слід виокремити такі: «Пластичні знаки почуття» Ф. Дельсарта; «Ритмопластичний жест» Е. Ж. Далькроза; «Вільна пластика і вільне тіло» Айседори Дункан; «Несвідомі експресії тіла в символічному просторі сцени» Марти Грехем; «Експресивний танець і архітектура простору» Рудольфа фон Лабана; Композиція Доріс Хамфрі; дослідження Сайлі Бейнс; новаторські ідеї Джона Кейджа в музиці та Мерса Каннінгема в хореографії; «Театр танцю» Піни Бауш; технологія імпровізації Вільяма Форсата; «Бідний театр» Ежи Гротовського та багато інших.

Цей концептуальний підхід до розвитку хореографічної освіти висуває інші художньо-інтелектуальні, етичні та соціально культурні вимоги до особистості педагога як суб'єкта освітнього процесу та його творчої професійної діяльності.

Сучасний танець як жанр хореографічного мистецтва почав розвиватися у нашій країні на початку 1990-х рр., тобто експериментально-творчий період зазначеного танцювального напрямку – приблизно 30 років. Піонерами у цьому стали: студентський хореографічний колектив КПІ: «Танцклас», 1989 рік (м. Київ, художній керівник – Н. Канчура); «Тріо», 1991 рік (м. Київ, керівники – О. Чорний, Р. Баранов); Міжнародний театральний фестиваль «Мистецьке Березилля», 1992 рік (ініціатор і автор концепції – С. Проскурня); «Другие танцы», 1996 р. (м. Дніпро, художні керівники – М. Лимарь, О. Будницька); «Танцлабараторіум» (м. Київ, художній керівник – Л. Венедіктова); театр «Різома», 1998 рік (засновник і керівник – А. Залевський); «Maluma&Takete», 2000 рік (м. Київ, художній керівник – Л. Мова); колектив під керівництвом Д. Бернадської, КІ (контактна імпровізація), яку активно почали викладати Р. Баранов та Л. Клімчук (модерн).

Паралельно із творчою роботою аматорських хореографічних колективів викладачі кафедри сучасної хореографії КНУКіМ (що створена у 1999 році) вже у перші роки її функціонування (Т. Островерх – техніка модерн; О. Кебас – контемпорарі; Р. Баранов – контактна імпровізація; Л. Мова – техніка контемпорарі, основи імпровізації та композиції, танець у рекреаційній системі) починають експериментувати щодо засвоєння виразних засобів сучасного танцю. Викладачі-новатори цілком усвідомлюють, що процес формування емоційно-естетичного сприйняття засобів сучасного хореографічного мистецтва тривалий і потребує глибокого проникнення в естетику сучасного танцю, закони композиції та виконавської майстерності. На початковому етапі засвоєння нового танцювального матеріалу можуть виникати сумніви, що зазвичай формують негативне ставлення у традиційного глядача, оскільки якість виконання не ідеальна, смислові конструкції потребують більш детального і художньо-виразного режисерського рішення.

Сучасний етап стандартизації хореографічної освіти об'єктивно підвищує вимоги до реалізації освітнього потенціалу майбутніх хореографів з урахуванням становлення і розвитку регіональної танцювальної культури як провідного чинника нинішнього соціально-культурного процесу. На інтеграцію приватних методик викладання різних технік сучасного танцю і заміну цього поняття іншим – «технологія інноваційної діяльності педагога-хореографа» – мають бути спрямовані зусилля теоретиків і практиків хореографічної освіти, які розробляють і реалізують нову модель професійного навчання хореографа, що може, на наш погляд, гарантувати якість навчально-творчого процесу в конкретних умовах педагогічного експерименту.

Підвищення ефективності процесу навчання, як відомо, в педагогічній науці стає можливим завдяки системному методу викладання, формуванню знань і вдосконаленню професійних компетентностей з урахуванням технічних і людських ресурсів та їхньої взаємодії. Навчання хореографії за допомогою застосування педагогічних інновацій, як показує досвід, не тільки забезпечує реалізацію накопичених знань, а ще й сприяє динамічному засвоєнню теоретичних і практичних знань та формуванню вмінь суб'єктів художньо-предметної діяльності. До того ж, зазначене навчання орієнтовано на готовність студентів до швидких змін у хореографічній практиці, переосмислення професійних цінностей.

Подібний тип організації навчання повинен стимулювати до методичного напрацювання досвіду оновленого викладання і навчання, активної реакції на проблемні ситуації, що виникають у педагогічному процесі та пов'язані з пізнанням об'єкта. Навчальний процес цієї моделі є безперервно інноваційним, під час нього реалізується відкритий тип співпраці викладача і студентів, причому професійно-пізнавальна та проектно-творча діяльність здійснюється одночасно всіма суб'єктами педагогічного процесу. Отже, під час аналізу проектування професійного навчання в сучасних умовах, доцільно зазначати майбутні якісні зміни педагогічної системи в цілому і способи забезпечення ефективності управління інноваційним педагогічним процесом, оволодіння його процесуальними компонентами, засобами й умовами.

Необхідно враховувати роль не тільки наукових, але й безпосередніх, чуттєвих знань на рівні сприйняття і образів суб'єкта пізнавально-практичної діяльності, оскільки ці знання (досвід) мають важливе значення для успішного оволодіння індивідуальними засобами професійної діяльності. У процесі навчання необхідно формувати не тільки знання та вміння щодо предметно-практичних дій хореографа, а ще й загальнотеоретичні (закони, принципи, поняття). У цьому випадку вироблені спеціалістом-хореографом навички характеризуються відповідними особливостями у різних галузях професійної діяльності, що забезпечує активне використання компенсаторних можливостей особистості.

Особистісно орієнтований підхід до проектування професійного навчання дає можливість поєднати у навчальному процесі формування теоретичних знань студентів з їхніми практичними потребами та інтересами. Одні хочуть бути методистами, інші – виконавцями, прагнуть створити свій хореографічний колектив конкретної спрямованості або планують працювати викладачем у школі мистецтв, коледжі культури, або, можливо, спробувати себе у ролі викладача. Наші дослідження професійної діяльності педагога-хореографа показали, що самоосвіта і самонавчання виконують важливі функції у роботі педагога. Проблема полягає в тому, що, з одного боку, йому доводиться одночасно вчитися самому і навчати значній кількості нових рухів інших, а з другого – за умов інноваційного навчання викладач повинен володіти знаннями з біомеханіки, фізіології, анатомії, психології, дидактики.

Отже, професійне навчання сучасної хореографії потребує вміння педагога інтегрувати й актуалізувати фундаментальні знання з огляду на власний творчий досвід у викладанні нових для ЗВО хореографічних дисциплін. З погляду формування предметних навичок поняття «професійне навчання сучасного танцю» можна визначити як процес взаємодії педагога і студента, спрямований на пошук найбільш ефективних способів виконання танцювально-рухового навчально-творчого завдання за такими особливими правилами:

- методично правильно поставлене дихання, тобто зв'язне дихання, під час виконання рухів;
- якісна робота м'язів під час виконання танцювального руху, тобто розуміння і виконання рухів згідно їхньої анатомічно обґрунтованої організації (природний рух в контексті танцю);
- відчуття правильної (усталеної в методиці виконання сучасного танцю) форми та спрямованості руху;
- відчуття необхідного емоційно-енергетичного імпульсу під час виконання руху;
- точне відтворення ритму виконаного танцювального руху;
- усвідомлення смислового контексту семантичної природи танцювального руху.

Сучасні погляди дослідників на сутність професійної діяльності педагога-хореографа дають можливість розробити програму формування професійної майстерності. Цей алгоритм включає: пізнання історії та теорії предмета; створення оптимальної технології проектування інноваційного навчання хореографії; вироблення приватної (авторської) практики викладання у практиці виконання танцювально-рухових дій.

Такий підхід потребує внесення певних коректив у поняття «методика» і «технологія» щодо хореографічної спеціалізації. Методикою пропонуємо вважати усі можливі педагогічні прийоми, які можуть використовуватися для ефективного навчання танцювально-руховій дії. Технологію потрібно розглядати як науковий підхід до проектування хореографічного навчання; систему взаємодій викладача і студентів, що реалізується з метою набуття досвіду професійної педагогічної діяльності, в якій яскраво виражений художньо-інноваційний компонент. Наявність технології зменшує ймовірність непродуктивних дій викладача і студента.

Найбільш важливими характеристиками педагогічної технології є новизна і перетворення. Технологія виражається у системних діях педагога і студента, спрямованих на ефективне досягнення кінцевої мети дослідно-експериментального навчання: підготовка до нового виду викладацької діяльності хореографа у галузі сучасного танцю, важливим компонентом якої є професійне проектування.

Виокремимо сутнісні компоненти технології інноваційної діяльності педагога-хореографа:

1. Цілі та завдання навчання у контексті інновацій педагога-хореографа;
2. Система дидактичних умов, що гарантує досягнення визначених цілей інноваційного навчання сучасної хореографії;
3. Закономірності структурування процесу співпраці та взаємодії викладача і студентів під час реалізації інноваційного навчання сучасної хореографії;
4. Наявність діагностичних засобів і тестових завдань, які дають можливість відстежувати і коригувати результати педагогічного експерименту та їхній вплив на розвиток особистісних і професійних якостей майбутнього випускника-хореографа.

Визначено два важливі структурні компоненти педагогічної танцювальної концепції: мета й особливості розвитку танцювального мислення. У різних танцювальних концепціях виховання певного типу танцівника, як головна мета педагогічного процесу, базується на системі встановлених автором провідних хореографічних дисциплін. Саме в цих умовах освітнього процесу формуються певні фізичні й розумові здібності студентів та їхній спосіб хореографічного мислення. Отже, основна причина проблем хореографічної освіти полягає не у первинних чинниках, тобто якості та кількості знань (стандартів), а в здатності педагогічної системи виховати певний тип хореографа та сформувати у нього конкретний спосіб художньо – естетичної взаємодії зі світом і бачення себе в цьому світі.

Саме тому ми розглядаємо танець як форму гри, що підтримує ігрову атмосферу занять і знімає напругу. Це дає можливість зрозуміти, що танець присвячений самому собі та процесам власної трансформації, а не є вираженням почуттів й способом мімічного опису подій. Для цього необхідно створити для студентів творче середовище, в якому підтримується бажання танцювати, відчувати простір, а не лише зачувати хореографічні рухи. Дія ґрунтується не на чіткій логіці розвитку подій, а на артефактах, які фіксують взаємодію тіла і почуттів, тіла і простору, предмета і думки. Тобто, танець є можливістю вираження власних внутрішніх імпульсів, почуттів, думок, під час якого рух залежить від внутрішнього імпульсу та відчуття атракторів. Застосування пауз у потоці рухів, різних траєкторій руху, великої кількості обертань та рухів за спіраллю створює власні закони і структуру. Танець має ритм, що подібний до того, який завжди виникає під

час спілкування. Цей танець може реалізуватися на рівні відносин зі всесвітом, партнером, собою. Імпровізаційне танцювальне дійство із значною кількістю учасників сприяє формуванню «колективного розуму» як цілісного організму чи самоорганізуючої системи.

Але людина не в змозі змінити спосіб власного мислення, якщо не змінить звичні рухові патерни. Вдосконалення рухів – це кращий спосіб удосконалення себе. Щоб змінити образ дії, потрібно змінити образ себе (рух, відчуття, мислення).

Висновки. Отже, описано тенденції розвитку сучасного хореографічного освіти у закладах вищої освіти, що загалом відображають основні процеси, які ґрунтуються на динамічному формуванні освітнього хореографічного простору в Україні у галузі сучасної хореографії. Однак, за умови позитивних тенденцій розвитку сучасного танцю в країні в цілому стримульовальним чинником, на наш погляд, є стереотипна ригідність мислення і небажання особистісного розвитку та опанування нових знань, а також низький рівень економіки, що уповільнює темпи опрацювання художньої інформації про особливості досвіду хореографів-практиків, зумовлює певний консерватизм думок у професійному середовищі щодо сприйняття форм сучасного танцю.

Формування психологічної готовності до навчання сучасної хореографії за умов такої організації освітнього процесу має спрямовуватися на те, щоб студент хотів і міг навчитися бачити світ у всьому різноманітті образів, а не тільки у звичному (традиційному) ракурсі художнього сприйняття і тлумачення явищ на основі власного досвіду, усталених стереотипів і принципів у мистецтві. В авторському підході важливим є теоретичне положення про те, що спонтанні форми рухів і станів у сучасному танці пов'язані з новими формами думок, і людина не може змінити традиційний образ свого мислення, якщо не змінює звичні для власного тіла пози і пластичні рухи.

Під час аналізу цієї тези необхідно розуміти семантичне та контекстуальне значення, невербальну змістовність танцювальних рухів: навантаження, тривалість, напрямок і просторовий фокус, сутність форми і простору, акторську (ігрову) природу первинних ритмів руху (рухів «жіночої» і «чоловічої» енергії, хаотичних, польоту або «аркуша, що падає», руху в нерухомості або «пульсуючої статуї»). Авторська концепція інноваційної технології навчання сучасної хореографії включає систему обов'язкових хореографічних дисциплін, під час опанування яких відбувається процес «виховання тіла» і розвитку хореографічного мислення.

Використана література:

1. Гулай О. (2009) Компетентнісний підхід як основа нової парадигми освіти. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2009. Вип. 2. С. 41–51.
2. Елагина Л. В. (2009) Формирование культуры профессиональной деятельности будущего специалиста на основе компетентностного подхода (методология, теория, практика) : автореф. дисс. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Южно-Уральский государственный университет. Челябинск, 59 с.
3. Єфімчук О. М. (2013) Формування емоційної підготовки майбутнього вчителя хореографії в процесі хореографічної діяльності. *Педагогічний дискурс*. 2013. Вип. 14. С. 173–177.
4. Колмогорова И. В. (2008) Культурологический подход к формированию педагогической культуры учителя. *Известия Уральского государственного университета*. 2008. № 60. С. 163–167.
5. Лі Лань (2017) Розвиток умінь моделювання художньо-педагогічних ситуацій студентів мистецьких спеціальностей. *Актуальні проблеми музичної освіти та виховання: зб. наукових праць*. Вінниця, 2017. С. 84–88.

References:

1. Hulai O. (2009) Kompetentnisnyi pidkhd yak osnova novoi paradyhmy osvity [Competence approach as the basis of a new paradigm of education.]. *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy*. 2009. Vyp. 2. S. 41–51 [in Ukrainian]
2. Elagina L. V. (2009) Formirovanie kul'tury professional'noj deyatelnosti budushchego specialista na osnove kompetentnostnogo podhoda (metodologiya, teoriya, praktika) [Formation of a culture of professional activity of a future specialist based on a competence-based approach (methodology, theory, practice)] : avtoref. diss. ... d-ra ped. nauk : 13.00.08 / YUzhno-Ural'skij gosudarstvennyj universitet. CHelyabinsk, 59 s. [in Russian]
3. Yefimchuk O. M. (2013) Formuvannya emotsiinoi pidhotovky maibutnoho vchytelia khoreohrafii v protsesi khoreohrafichnoi diialnosti [Formation of emotional training of the future teacher of choreography in the process of choreographic activity]. *Pedahohichnyi dyskurs*. Vyp. 14. S. 173–177. [in Ukrainian].
4. Kolmogorova I. V. (2008) Kul'turologicheskij podhod k formirovaniyu pedagogicheskoy kul'tury uchitelya [A culturological approach to the formation of a teacher's pedagogical culture]. *Izvestiya Ural'skogo gosudarstvennogo universiteta*. № 60. S. 163–167 [in Russian].
5. Li Lan (2017) Rozvytok umin modeliuвання khudozhno-pedahohichnykh sytautsii studentiv mystetskykh spetsialnostei [Development of skills of modeling of art and pedagogical situations of students of art specialties]. *Aktualni problemy muzychnoi osvity ta vykhovannia: zb. naukovykh prats*. Vinnytsia, S.84–88. [in Ukrainian]

Makarenko L. L., Mova L. V. Innovative technologies as a means of forming a choreographer's creative personality in the process of professional training

The system of professional training of specialists in the field of modern choreographic art is considered, which should be focused on the formation of a creative personality that seeks self-improvement, wants to deepen their own knowledge and teach others.

It is noted that today innovative teaching methods play an important role in the training of choreographers, as they have a positive effect on the manifestation of creative abilities of students, the development of various forms of thinking, expand

the worldview in general, and provide an opportunity to understand the relationship of dance with philosophy, psychology, biology and other sciences.

It is indicated that choreography is a specific reflection of modern realities of life; specific dance – a kind of game through which a person gets the opportunity to express their feelings and emotions.

New artistic-intellectual, ethical and socio-cultural requirements for the realization of the educational potential of future choreographers-producers, which are conditioned by the development of the modern stage of choreographic education, are analyzed.

It is argued the need not only for the teacher to form subject-practical skills of students, but also for students to master general theoretical aspects, i.e. certain laws, principles, concepts, because a kind of synthesis of knowledge, skills and abilities allows teachers to effectively implement training of future choreographers relevant competencies.

The main trends in the development of modern choreographic education are described, which should be aimed at improving the individual abilities of each individual, taking into account their physical and psychological characteristics.

It is proved that professional training of modern choreography requires the teacher's ability to integrate their knowledge during the teaching of specific disciplines in order to properly update the educational process.

Key words: choreographic art, choreographer-director, dance, innovation, professional training.

УДК 37.017(477)«195/299»

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.77.31>

Мацейків Т. І.

ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ СКЛАДНИК КУРСУ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Стаття присвячена проблемі реалізації етнокультурного змісту та методичного забезпечення вивчення тем культури на уроках історії України. Визначено теоретико-методичні засади реалізації етнокультурного складника у процесі формування громадянської компетентності учнів старшої школи; розкрито освітньо-виховний потенціал етнокультурного змісту шкільного курсу історії України в 10–11 класах. Автор зазначає, що результатом впровадження національних цінностей в історичну освіту є громадянська компетентність. Це реалізується в пізнанні духовної та матеріальної культури української нації, у вмінні використовувати культурологічні знання в повсякденному житті. Викладаючи культурологічні теми на уроках історії України, важливо охарактеризувати феномен української культури, історію її розвитку, місце у світовій системі культури, оцінити культурні досягнення на основі знання історичного контексту їх створення, вміти вести діалог культур, вміти висловлювати та обґрунтовувати ціннісне ставлення до історичного минулого. Впровадження етнологічного та компетентнісного підходів як методологічної основи відбору та структурування змісту шкільної історичної освіти дало змогу обґрунтувати зміст, обсяг та структуру етнокультурної складової частини освітнього курсу. Зокрема, етнокультурний зміст історії України в 10–11 класах – це система знань про етно- та національний поступ українського народу у ХХ столітті, на цій основі здобуваються знання про основні закони та розвиток специфічних особливостей культури під час їхнього історичного прогресу. Тобто в процесі вивчення української історії учні старшої школи, на думку автора, мають засвоїти такі поняття, як українська державність, етнічна політика, етнокультурні особливості, українське відродження, українізація тощо. Розроблена автором методична концепція побудови навчального змісту на етнокультурних засадах є важливим засобом формування громадянської компетентності старшокласників в сучасних умовах.

Ключові слова: історія України, етнокультурологічний зміст, громадянська компетентність.

Розвиток в Україні процесів державотворення, національно-культурного відродження і становлення громадянського суспільства, а також прискорення процесів інтеграції України в європейське та світове співтовариство значною мірою змінили місце і роль історії як базової шкільної дисципліни, на яку покладається розв'язання проблем сучасної освіти: забезпечення умов для адаптації й самореалізації молоді в динамічному сучасному світі, набуття нею важливих життєвих компетентностей і орієнтирів, формування національної свідомості й громадянської позиції особистості.

Згідно з пріоритетом загальнолюдських цінностей, значущість особистості в культурно-духовному й соціально-політичному розвитку суспільства, цінність людини, визначається, насамперед, її культурою та почуттям власної гідності. У розвитку національної освіти, підґрунтям якого є гуманістичні цінності, етнокультура виступає засобом виховання людини ХХІ століття: з новим мисленням, новим поглядом на життя. Ось чому однією з найважливіших функцій школи нині є розвиток особистісного світу дитини шляхом опанування нею духовно-практичного досвіду і культури людства, виховання людини культури, громадянина, здатного до самовизначення і продуктивної діяльності для створення культурного середовища.

Питання культури як складника історичного процесу і змісту шкільної історичної освіти стали предметом дослідження відомих українських методистів: К. Баханова, А. Булди, О. Пометун, Т. Ладиченко та ін. Методичним засадам викладання культурологічних аспектів історичної освіти присвячені роботи Ж. Гаврилюк, В. Власова, Н. Волошиної, Г. Серової та ін.